

MLÁDEŽ V KRAJINÁCH V4

porovnávacia recenzia o situácii mladých ľudí v krajinách V4

Vyšehradská skupina (tiež známa ako Vyšehradská štvorka alebo jednoducho V4), vznikla 15. februára 1991, tvorí ju Česká republika (ČR), Maďarsko (HU), Poľsko (PL) a Slovenská republika (SK). Mladí ľudia tvoria asi 1/5 populácie v krajinách V4, ale starnutie populácie spôsobí zníženie počtu mladých ľudí v budúcnosti. Účasť na vzdelávaní je veľmi vysoká, u väčšiny mladých ľudí, ktorí sú vo formálnom vzdelávaní až do veku 18 rokov a s rastúcim počtom tých, ktorí sú v terciárnom vzdelávaní. Riziko chudoby mladých ľudí sa líši medzi krajinami V4 (v rozmedzí od cca 20% do takmer 40%), ale vo všetkých týchto krajinách hospodárska kríza spôsobuje rozšírenie chudoby alebo stagnáciou v zlepšovaní ekonomickej situácie u mladých ľudí. Cielená podpora je zameraná na vybrané skupiny mládeže. V rámci etnických komunit, väčšina aktivít smeruje k rómskej mládeži.

Zamestnanosť a podnikanie

Nezamestnanosť v krajinách V4 je relatívne vysoká, pričom Slovensko má najvyšší rast nezamestnanosti mladých. K problémom, ktoré to spôsobujú sa radia okrem iného nedostatky v nadobudnutých zručnostiach, častý výskyt pracovnej zmluvy na dobu určitú (PL) a nedostatočná príprava pre hľadanie zamestnania zo strany vzdelávacích inštitúcií. Obtiažnosť nájsť si prácu v mieste bydliska a nízke platy zostávajú hlavným problémom mladých ľudí. Situácia mladých ľudí, ktorí nie sú v zamestnaní, vzdelávaní alebo odbornej príprave (NEET) v PL, HU a SK poukazuje na ťažkosti pri prechode zo školy do práce. Mladí ľudia z krajín V4 vyhlasujú, že by boli ochotní sťahovať sa za prácou. Mnohí z nich, väčšinou z Poľska a Slovenska, sa sťahovali do krajín západnej Európy po vstupe do EÚ. Príklady dobrej praxe sa zameriavajú na podporu podnikania mladých ľudí, uznávanie zručností získaných v priebehu neformálneho vzdelávania, na kariérne poradenstvo, aby boli uplatniteľní na trhu práce.

Dobrovoľnícke činnosti a ich medzinárodný rozmer

Mladí ľudia z krajín V4 sa relatívne zriedka sa podieľajú na dobrovoľnej činnosti v porovnaní s ostatnými krajinami EÚ. Nedostatočné uznávanie dobrovoľníctva, jeho nízky profil, doterajší model kariéry, ekonomická situácia mladých ľudí, málo mimovládnych zdrojov a schopností pri zapájaní dobrovoľníkov do tejto činnosti sú dôvody nízkej účasti mladých na dobrovoľníckych aktivitách. Na druhej strane, analýza ukazuje, že existuje silný základ pre vývoj nového prístupu k dobrovoľníctvu. Európske dobrovoľnícke služby ako jeden z nástrojov na získanie skúsenosti o dobrovoľníctve v zahraničí je stále viac používaný. Investície krajín V4 do miestnych dobrovoľníckych projektov, podpora dobrovoľníctva, rovnako ako budovanie dobrovoľníckych štruktúr sú uvedené ako osvedčené postupy.

Participácia a účasť na rozhodovaní

Aj keď mladí ľudia z krajín V4 si uvedomujú, že na to aby niekoho hlas bol vypočutý je dôležité zúčastňovať sa debát s tvorcami politik, aj napriek tomu protesty sú stále medzi mladými ľuďmi používané ako politický nástroj. V každej z krajín V4 v roku 2012, mladí ľudia demonštrovali proti niektorým politickým rozhodnutím. Ďalšie akcie, ktoré sú považované za dôležité, aby zabezpečili, že niečí hlas je počuť tvorcami politik, sú: podpísanie petície, byť členom podporujúcej mimovládnej organizácie, alebo vstúpiť do politickej strany. Navyše sa objavujú nové formy účasti, medzi ktoré patria činnosti zahŕňajúce interakciu mladých ľudí s tvorcami politik, osobné a umelecké výpovede, mestské hnutia a zapájanie a využívanie nových médií. Na zabezpečenie možností pre mladých ľudí mať vplyv na politické rozhodnutia existujú v súčasnosti dve konštruktívne riešenia, na národnej úrovni sú to národné rady mládeže, ktoré existujú vo všetkých krajinách V4 a na európskej to je štruktúrovaný dialóg s mládežou. Štruktúrovaný dialóg zapája národné rady mládeže, ako aj neformálne skupiny do on-line konzultácií. Príklady dobrej praxe prezentované z každej krajiny boli zamerané na zapojenie mladých ľudí do rozhodovaní na miestnej úrovni (prostredníctvom budovania kapacít a mentoringu), rovnako ako zapojením širšieho spektra mladých ľudí v politických debatách prostredníctvom nových nástrojov, štruktúr a metódik.

Neformálne vzdelávanie

Účasť na činnostiach rôznych organizácií je vyššia než členstvo. Okolo 10 –15% mladých ľudí sú členmi organizácií, zatiaľ čo asi 30 - 45% mladých ľudí sa zúčastňuje činnosti mládežníckych organizácií ako takých. Medzinárodné skúsenosti nie sú tak časté v porovnaní s ostatnými krajinami EÚ krajiny, asi 13-18% mladých ľudí z krajín V4 bolo v zahraničí so zameraním na vzdelávanie alebo školenie. Niektorí študenti študovali v zahraničí ako Erasmus študenti alebo ako stážisti (celkom cca 27.000 mladých ľudí z krajín V4 v roku 2010/11), projektov alebo ďalších aktivít podporujúcich spoluprácu s mládežou z iných krajín v rámci programu Mládež v akcii sa zúčastnilo asi 10% mládeže. Rozmanité formy neformálneho vzdelávania sú označované mladými absolventmi ako užitočné pri hľadaní ich budúceho zamestnania. Príklady dobrej praxe zahŕňajú uznávanie neformálneho vzdelávania v práci s mládežou, ako aj zlepšiť neformálneho vzdelávania mladých ľudí, napr zvyšovaním kvality vzdelávania vo voľnom čase, školenia zamestnancov a nové inovatívne projekty.

Úvod

Cieľom tejto správy je poskytnúť čitateľovi porovnávacie analytické posúdenie situácie mladých ľudí v týchto krajinách pre budúci rozvoj politiky mládeže v regióne strednej Európy. Táto správa chce predstaviť konkrétnu situáciu v tomto regióne a uviesť niekoľko príkladov dobrej praxe z regiónu pre ďalšie krajiny. Krajiny V4, podobne ako v iných európskych krajinách, sa stretávajú s novými výzvami spôsobenými hospodárskou a finančnou krízou, a naďalej hľadajú rôzne riešenia pre novo objavované sa problémy. Preto je výmena názorov v oblasti politiky pre mládež nevyhnutná.

Mladí ľudia a ich situácia v krajinách V4 , základné informácie

Medzi štyrmi krajinami Vyšehradskej štvorky, Poľsko (PL) je krajina s najväčším počtom obyvateľov - 38 500 000. Maďarsko (HU) a Česká republika (CZ) majú populáciu s asi 10 miliónmi obyvateľov a Slovensko (SK) s 5,5 milióna obyvateľmi. Demografická štruktúra vo všetkých štyroch krajinách Vyšehradskej štvorky je na rovnakej úrovni, čo naznačuje výskyt povojnového boomu a dopad tohto boomu v rokoch 70s/80s. Počet mladého obyvateľstva (započítavajú sa ľudia vo veku od 15 do 30 rokov) je v týchto krajinách pomerne veľký - mladí ľudia predstavujú približne 22% populácie v PL a SK, a asi 19% z celkovej populácie CZ a HU.

Zamestnanosť a podnikanie

Výška nezamestnanosti mladých ľudí v krajinách V4 v poslednom desaťročí rastie. Miera nezamestnanosti v PL a SK bola najvyššia na začiatku 2000 a dosahovala úroveň dnešnej nezamestnanosti v krajinách južnej Európy. V prípade týchto dvoch krajín pokles nezamestnanosti by bolo možné do určitej miery pripísať odlivu mladých ľudí do iných krajín EÚ, ale všeobecne to môže byť spôsobené aj pozitívnou ekonomickou klímou tej doby. Nárast nezamestnanosti bol zaznamenaný po roku 2008 v dôsledku vplyvu hospodárskej a finančnej krízy. Podobný trend je vidieť v Českej republike, ale všeobecná miera nezamestnanosti pomerne je v tejto krajine nízka, spolu s oveľa menšou mierou pracovnej emigrácie. V Maďarsku je nezamestnanosť najvyššia za posledných 10 rokov. Táto situácia stimuluje emigráciu z Hungary, ale pretože miera nezamestnanosti v ostatných krajinách V4 stále rastie, môžu sa nové migračné vlny vyskytnúť aj v týchto krajinách.

V roku 2011 miera nezamestnanosti mladých ľudí v krajinách V4 je všeobecne nižšia ako v krajinách južnej Európy a Írska, ale stále pomerne vysoká. Priemerná nezamestnanosť mládeže v roku 2011 v krajinách EÚ-27 bola 21,4%, a iba v Českej republike bola nižšia oproti európskemu priemeru. Nezamestnanosť mládeže v Poľsku a Maďarsku bola na úrovni cca 26%, a na Slovensku predstavovala 33,5%. Ďalší problém na Slovensku je častý výskyt dlhodobej nezamestnanosti mladých ľudí (12 mesiacov a viac). Pokiaľ ide o názory mladých ľudí týkajúcich sa získania zamestnania po ukončení vzdelávania, vo všetkých krajinách V4 respondenti často uvádzali ako dôvod, nedostatok voľných pracovných miest v lokalite bydliska (s výnimkou českých mladých ľudí). Nízka úroveň miezd bola tiež veľmi často uvedená ako dôvod nezamestnanosti, nedostatočná príprava počas vzdelávania na požiadavky trhu.

Počet mladých ľudí, ktorí nepracujú ani sa nezúčastňujú na odbornej príprave (NEET) v PL, HU a SK odpovedá európskemu priemeru, zatiaľ čo v ČR je ich počet nižší ako priemer. NEET v Českej republike sú väčšinou nezamestnaní, so strednou kvalifikáciou, s praxou, čo naznačuje určité ťažkosti pri hľadaní práce, ale nie toľko, ako v iných krajinách EÚ viac kruto zasiahnutých hospodárskou krízou. Charakteristika NEET v troch ostatných krajinách (PL, HU, SK) poukazuje na ťažkosti pri prechode zo školy do práce. Títo mladí ľudia sú často neaktívni na trhu práce, majú vysokú kvalifikáciu a dobrú úroveň vzdelania, ale bez praxe. Častejšie sú nimi ženy, čo by mohlo naznačovať o vytlačaní žien mimo pracovný trh v súvislosti s reprodukčným vekom. Ako už bolo naznačené, títo mladí ľudia majú zvyčajne malé alebo žiadne pracovné skúsenosti.

Počet kvalifikovaných pracovných síl v krajinách V4 v rokoch 2007 a 2011 klesal, ale stále zostáva veľmi vysoký. Napriek tomu, veľký počet študentov sa domnieva, že štúdium nie dostatočnou zárukou pre hľadanie si práce a že diplom nezaručuje kariéru - viac ako polovica absolventov v Strednej Európe verí, že univerzita ich nepripravila dostatočne dobre na ich profesionálnu kariéru. 81% poľských študentov a približne 50% slovenských a českých študentov získalo odborné/profesionálne skúsenosti prostredníctvom stáží, čiastočného pracovného pomeru alebo samostatnej zárobkovej činnosti.

Všetky krajiny V4 prijímajú konkrétne opatrenia pre rozvoj kariérneho poradenstva a poradenské služby pre mladých ľudí. Nakoľko v troch zo štyroch krajín, sa mladí ľudia stretávajú s ťažkosťami pri prechode zo vzdelávania na trh práce, z toho vyplýva nevyhnutná potreba na rozvoj služieb kariérneho poradenstva. Navyše študenti nových členských štátov hodnotili univerzity negatívne, pokiaľ ide o prípravu absolventov na procese hľadania si práce. Názory na poradenstvo k budúcim príležitostiam na zamestnanie, ktoré mladí ľudia dostali počas ich školskej dochádzky sa líšia medzi krajinami V4, s tým, že relatívne najvyššie ohodnotenie im dali českí študenti, za nimi nasledovali maďarskí študenti (vyšší počet odpovedí "uspokojivý") a nízke hodnotenie im dali slovenskí a poľskí študenti.

Ako vyplýva z hodnotiacich správ pre stratégiu Európa 2020, by mali byť verejné služby zamestnanosti v krajinách V4 posilňované, s cieľom zlepšiť prechod do zamestnania. Pozornosť by sa mala venovať poskytovaniu viac personalizovaných/individuálnych služieb, s prihliadnutím najmä na situácie znevýhodnených skupín na trhu práce.

Zaujímavou bola otázka týkajúca sa účasti žien a mužov na trhu práce. Vo všetkých krajinách V4 sú ženy menej často aktívne na trhu práce (to sa týka predovšetkým žien s nízkym vzdelaním). Všetky krajiny vyhlásili, že sa snažia uľahčiť zosúladenie medzi profesionálnym a súkromným životom oboch mladých žien aj mladých mužov.

Zámer založiť firmu sa líši medzi mladými ľuďmi krajín V4. V Poľsku 2/3 mladých ľudí (62%) by si chcelo v budúcnosti založiť vlastnú firmu, a na Slovensku tento zámer zdieľa takmer polovica z nich - 48%. Tento postoj nie je tak častý v Maďarsku - 28% a v Českej republike - 35%. Napriek tomu, počet tých, ktorí aktuálne podnikajú je veľmi podobný a činí asi 5-7% mladých ľudí, ktorí uviedli, že už začali svoje vlastné podnikanie (PL 6%, ČR 6%, HU 5%, SK 7%).

Skúsenosť, ktorou prešli nové členské štáty EÚ, a to do určitej miery vrátane krajín V4, bola **migrácia do pôvodných krajín EÚ po vstupe do EÚ**. Najintenzívnejšie to bolo viditeľné v rokoch 2004-2008. Z krajín V4, Poľsko a Slovensko boli hlavné zdroje emigrácie. Dnes by stále **veľa mladých ľudí emigrovalo za prácou** vo všetkých štyroch krajinách.

Ak to zhrnieme, všeobecne mladí ľudia z krajín V4 chcú byť mobilný na trhu práce. Asi 2/3 sú ochotní presťahovať sa do iného mesta a asi 2/3 sú ochotní presťahovať do zahraničia, aby vzali zaujímavú pracovnú ponuku (CZ, SK, PL). 49% mladých Maďarov (vo veku 15-29) plánuje raz v budúcnosti pracovať v zahraničí, 10% z nich tiež plánuje študovať v zahraničí. Iba 12% si nevie predstaviť, že by opustilo Maďarsko navždy.

Dobrovoľnícke činnosti a ich medzinárodný rozmer

Spoločným fenoménom krajín V4 je nízka miera účasti na dobrovoľníckych aktivitách mladými ľuďmi v porovnaní s inými európskymi krajinami.

Nedostatočné uznanie dobrovoľníctva a jeho hodnoty spoločnosťou sa zdá byť spoločným problémom krajín V4, čoho výsledkom je nízka miera účasti na dobrovoľníckych aktivitách.

Výmena generácií, s novými názormi na participáciu, malými skúsenosťami z predchádzajúceho politického systému, predstavuje základ pre vytvorenie nového postoja k dobrovoľníctvu. V krajinách V4 sa objavujú aj ďalšie príležitosti na dobrovoľníctvo, ako sú rozvoj firemných iniciatív a ich zapájanie do dobrovoľníckych činností. Informácie o dobrovoľníctve sa získavajú jednoduchšie, sú prístupné prostredníctvom nových médií a internetu. Módnym sa stáva zapájanie do dobrovoľníckych aktivít, počas veľkých športových podujatí a školských programov, taktiež sa spája s politickou angažovanosťou (aj na miestnej úrovni). Takmer polovica absolventov (46%), ktorí získali dobrovoľnícku skúsenosť povedalo, že to bola užitočná skúsenosť pri hľadaní zamestnania neskôr v živote.

Európska dobrovoľnícka služba (v rámci programu Mládež v akcii) je jedným z najznámejších programov poskytujúcich príležitosť pre dlhodobé dobrovoľníctvo v zahraničí. V mnohých krajinách zostáva hlavným nástrojom pre dlhodobé dobrovoľníctvo. V roku 2011, Slovenská Národná agentúra programu Mládež v akcii vyslala 92 slovenských dobrovoľníkov do zahraničia a 143 mladých dobrovoľníkov prišlo robiť dobrovoľnícku službu pre rôzne organizácie a inštitúcie na Slovensko.

Účasť na rozhodovaní

Povedomie o význame aktívnych protestov medzi mladými v krajinách V4 narastá. Ešte v roku 2007 u mladých ľudí z nových členských štátov EÚ (NČŠ-12) neprevládala názor, že demonštrácia je dobrý spôsob, na to, aby bol niekoho hlas vypočutý, v porovnaní s mladými ľuďmi z EÚ-15. Taktiež veľmi neverili, že vstup do politickej strany alebo podpísanie petície je dobrý nástroj na presadzovanie ich názorov. Mladí ľudia V4 mali tendenciu častejšie sa domnievať, že byť členom mimovládnej mládežníckej organizácie alebo odborov alebo ich podporovať, môže zabezpečiť väčší vplyv na rozhodovacie procesy.

Mladí ľudia z krajín V4, rovnako ako ďalší mladí Európania silno veria, že aby niečí hlas bol vypočutý, je dôležité zúčastniť sa na diskusiách s tvorcami politik. Zaujímavý je rozdiel v názoroch medzi mládežou V4. **Podpísanie petície a následný vstup do politickej strany sa považuje za dôležitý na Slovensku a v Českej republike, zatiaľ čo v Poľsku a Maďarsku je vyššia viera v mimovládne štruktúry s následným využitím petičných akcií.**

Pokles politickej participácie tradične chápanej ako hlasovanie v národných voľbách je pozoruhodné v Českej republike a na Slovensku - počet mladých voličov je oveľa nižší ako u voličov vo veku 30 a viac rokov. Tieto čísla však musia byť interpretované s opatrnosťou.

Je dôležité povedať, že záujem o politický život je stále silný - 83% SK, PL a HU, a 77% CZ. Mladí ľudia majú záujem o politiku a aktuálne udalosti vo svojich krajinách.

Panuje predstava, že nové formy účasti /participácie sú viac atraktívne pre mladých ľudí (napr. flashmobs, umelecké podujatia), zatiaľ čo tradičné formy, ako vstup do politickej strany už nie sú až tak populárne (iba 4% mladých ľudí v HU, PL, SK sú členmi politických strán, v ČR 1%).

Jednou z najznámejších foriem občianskej participácie je aktívna účasť na práci mimovládnych a iných občianskych organizácií. Členstvo v mládežníckych organizáciách je tak bežné v krajinách V4 - ČR 15,5%, HU 12,8%, SK 11,5% a PL 9,1%. **Na Slovensku je stále viac kladený dôraz na vlastné/individuálne vyjadrenie postoja k sociálnej politike a štýl „urob to tak, ako to cítiš,“ je u mladých ľudí veľmi preferovaný.** Pre mladých ľudí sa stávajú anonymné formy participácie stále viac atraktívne. Patria medzi ne napríklad petície, charitatívna činnosť, etický životný štýl a správanie sa k životnému prostrediu.

Tieto formy participácie zatiaľ nie sú všeobecne vnímané verejnosťou a tvorcami politik ako činnosti s politickým poslanstvom. To isté platí aj pre umelecké subkultúry, ktoré sú často s ideologickým podfarbením alebo vplyvom. Ale zároveň tiež inovatívne a kreatívne vyjadrujú občianske názory autorov na nespravodlivosť alebo intoleranciu.

Internet je považovaný za miesto, kde sa rozvíja a posilňuje sociálna a občianska participácia mladých ľudí. Tam rastie angažovanosť mladých ľudí v občianskych procesoch vo virtuálnom priestore, ako napríklad využívaním sociálnych médií, napr. Facebook, Twitter na aktivity pre komunitu, virtuálne protesty, podpisovanie petícií a komentáre týkajúce sa spoločenského a politického života. Mladí ľudia využívajú mailovú komunikáciu na posielanie svojich názorov alebo komentárov k činnosti poslancov a rôznych inštitúcií cez maily. Podľa štatistík, **každý piaty mladý človek v Českej republike používa internet na diskusiu o občianskych a politických otázkach**, zatiaľ čo v ostatných krajinách V4 je to trochu menej časté. Pokiaľ ide o **využitie internetu pre interakciu s orgánmi verejnej moci, na Slovensku 40% mladých ľudí používa internet na tento účel**, zatiaľ čo v iných krajinách V4 je to oveľa menej časté.

Neformálne vzdelávanie

Neformálne vzdelávanie prebieha prostredníctvom aktívnej účasti v práci s mládežou a prostredníctvom občianskych združení. **Členstvo v organizáciách nebolo veľmi časté u mladých ľudí z krajín V4, viac uprednostňujú zapájanie sa do rôznych činností, aktivít organizácií.** Približne 40% mladých ľudí deklarovalo, že sa zúčastňuje rôznych aktivít (CZ 43%, HU 40%, PL 33%, SK 46%). Účasť na aktivitách športových klubov patrí k najobľúbenejším, rovnako ako účasť vo voľno časových alebo mládežníckych klubov a v kultúrnych organizáciách.

Účasť na aktivitách a projektoch zameraných na podporu **spolupráce s mládežou z iných krajín** bola najčastejšie deklarovaná mladými ľuďmi z Maďarska - 13% (9% CZ, PL 7% **SK 7%**).

Uznávanie neformálneho vzdelávania v práci s mládežou je dôležitá otázka, pretože umožňuje rozpoznať rôznorodé formy učenia sa mimo formálneho vzdelávania, zdôrazňuje ich hodnotu a výsledky, rovnako ako poskytuje certifikáciu pre tie činnosti, ktoré môžu byť použité neskôr napr. pri hľadaní zamestnania. To by mohlo na oplátku popularizovať účasť, napr. v občianskych iniciatívach alebo v práci v mládežníckych organizáciách. V krajinách V4, niektorí mladí ľudia, ktorí sa zúčastnili dobrovoľníckych aktivít, získali

certifikát/osvedčenie alebo diplom v oblasti dobrovoľníckej činnosti (CZ 23%, 23% HU, PL 39%, **SK 16%**). Zatiaľ čo percento tých, ktorí získali certifikát je najvyššie v Poľsku, v skutočnosti nedeklaruje, že získanie certifikátu znamená aj vysokú mieru participácie, ktorá je v Poľsku stále veľmi nízka. Pokiaľ ide o politické úsilie na uznanie prínosov neformálneho vzdelávania v práci s mládežou, **Slovensko a Česká republika aktívne pracujú na uznávaní neformálneho vzdelávania v práci s mládežou**, vďaka národným projektom podporeným z Európskeho sociálneho fondu.

Záver a odporúčania

Porovnávací analýza situácie mladých ľudí v krajinách Vyšehradskej štvorky ukazuje, spoločné problémy, ktoré je treba riešiť vo všetkých krajinách, ale tiež treba vziať do úvahy v každom jednotlivom prípade konkrétnu situáciu v danej krajine. Nezamestnanosť mládeže sa dnes javí ako najkritickejší problém, ktorý musia krajiny Vyšehradskej štvorky riešiť, podobne ako mnoho ďalších členských štátov EÚ. Na druhej strane, účasť mladých ľudí je potrebné zabezpečiť aj v ďalších rôznych sférach spoločenského života - v oblasti vzdelávania, občianskej spoločnosti, v rozhodovacích procesoch a v politickej sféry, rovnako ako pri rozvoji politiky mládeže.

Správa ukázala, že zamestnanosť mladých ľudí, ale najmä kvalitné zamestnanie, zostáva prvou oblasťou akcií, ktoré je potrebné uskutočniť v príslušných krajinách V4. Aj napriek mnohým iniciatívam, ktoré sú vykonávané v krajinách V4, je stále potrebné viac podpory venovať problematike zamestnávania mladých ľudí. Stáže (alebo zamestnanie) zostávajú najcennejšou skúsenosťou pre absolventov pri hľadaní práce. Napriek tomu ich kvalita a profesionálna relevantnosť musí byť zabezpečená. Podobne, zatiaľ čo dotované stáže sú dobrým nástrojom na vstup mladých ľudí na trh práce, môžu byť zneužívané zo strany zamestnávateľov, aby sa vyhli nákladom súvisiacim so zamestnaním zamestnanca. Preto by mali byť vytvorené stimulačné programy pre poskytovateľa stáže tak, aby to viedlo k ďalšiemu zamestnaniu. S cieľom podporiť mladých ľudí v hľadaní práce, je potrebné **individuálne poradenstvo**, aby im umožnilo lepší obraz o ich minulých skúsenostiach s učením, rovnako ako potenciálne príležitosti.

Verejné služby zamestnanosti by mali investovať do poskytovania personalizovaných/individuálnych služieb. Tak ako sú pozitívne postoje k podnikateľskej činnosti veľmi bežné v Poľsku a na Slovensku, programy povzbudzovania a podpora iniciatív na začatie podnikania by mali byť viac dostupné väčšine mladých ľudí. Iniciatívy smerujúce k vyvolávaniu podnikateľského ducha aj v rámci formálneho vzdelávania by mali byť viac brané do úvahy v Maďarsku a v Českej republike. V rámci aktivít vzdelávacích zariadení by mali byť posilňované aktivity zamerané na podporu začať podnikat.

Starostlivosť o deti sa musí zabezpečovať vo všetkých krajinách V4, aby sa zabezpečila účasť mladých žien na trhu práce. Miera zaškolenia detí v materskej škôlke je vo všetkých krajinách pomerne nízka. Politiky by mali byť založené na vízii partnerstva v rodine, kde je starostlivosť o deti poskytovaná obidvoma z rodičov, inak tradičné delenie rodičovských rolí ako základ pre politiku môže spôsobiť diskrimináciu ženy na úrovni nábora, propagácie a odmeňovania.

Ako analýza ukázala, aj napriek množstvu prekážok, ktoré sa objavili smerom k dobrovoľníctvu mladá generácia má však veľký potenciál ďalej sa zaoberať rôznymi formami sociálnej participácie. Aktivity, ktoré ponúkajú jednotlivé ministerstvá sú zamerané na podporu dobrovoľníctva rôzneho charakteru – krátkodobé/dlhodobé, miestne/medzinárodné, spontánne/organizované, rovnako ako cezhraničné dobrovoľníctvo.

Dobrovoľnícka služba študentov sa ukazuje ako dobrá prax na paralelný rozvoj zručností zapojených dobrovoľníkov, a takisto prispieva k sociálnemu začleneniu detí a mladých ľudí z malých miest.

Existujú obavy, vyjadrené jedným z národných ministerstiev, ktoré si tiež všimlo mnoho vedcov a samotných mladých ľudí, že účasť mladých ľudí na rozhodovaní je v mnohých prípadoch len "dekoratívne" gesto orgánov, ktoré umožňujú mladým ľuďom prezentovať svoje myšlienky a potreby. Paternalistický prístup miestnych a regionálnych orgánov "Starat' sa" o mladú generáciu je stále prítomný a prijímaný. To je možno dôvod, prečo **si mladí ľudia v súčasnosti vyberajú alternatívne spôsoby** ovplyvňovania politických rozhodnutí, a využívajú protestné akcie oveľa častejšie ako predtým.

Internet slúži aj ako priestor pre aktivity mladých ľudí a mnohí z nich sa zapájajú do diskusií o občianskych a sociálnych záležitostiach práve **vo virtuálnom priestore**. Otázkou stále zostáva, či tieto nové formy účasti, ktoré sú často kreatívne a skutočne v réžii mladých ľudí, budú mať právomoc ovplyvniť tvorbu politiky a ovplyvňovať príslušné rozhodnutia? V rámci príkladov dobrej praxe, projekty zamerané na posilňovanie kapacít a schopností mladých ľudí k aktívnej účasti pri rozhodovaní, ako aj budovanie štruktúr, napr vo formách mládežníckych mestských parlamentov, sú cenným prínosom k zabezpečeniu toho, aby hlas mladých ľudí bol počutý.

Na druhej strane, sú prezentované osvedčené postupy, ktorých cieľom je nájsť nové spôsoby, "zhromažďovanie hlasov" mladých ľudí, napr prostredníctvom face-to-face workshopov alebo online chatovania. Pozoruhodný počet mladých ľudí sa zúčastňuje týchto iniciatív, ktoré teraz musia zabezpečiť, že **hlas mladých ľudí je nielen počutý**, ale aj je vážne braný do úvahy a prípadne má **dopad na politiky**, ktoré sa ich týkajú.

A nakoniec, **uznávanie neformálneho vzdelávania** v práci s mládežou je téma, ktorou sa zaoberajú všetky národné politiky mládeže.

Mnoho mladých ľudí z krajín V4 sa zúčastňuje na organizovaných aktivitách klubov, mládežníckych skupín alebo organizácií, zatiaľ čo oveľa menej z nich sú skutočne členmi týchto organizácií. Zatiaľ čo otázka o hodnote a význame členstva zostáva stále aktuálna, mala by sa riešiť snaha o väčšie zapojenie tých, ktorí sa zapájajú do činnosti organizácií. Možno že by programy a školenia mohli umožňovať v niektorých častiach viac zapojiť účastníkov, aby aktivity rozvíjali. Tiež viac mladých ľudí, by malo byť motivovaných k účasti alebo organizovať činnosti, ktoré zahŕňajú interkultúrnu a medzinárodnú participáciu. Je to vlastne povzbudivé, že študenti si vážia hodnoty rôznych vzdelávacích aktivít pri hľadaní zamestnania v budúcnosti. Tento trend odpovedá aj výsledkom, výskumu zo strany Európskeho fóra mládeže, čo naznačuje veľký význam neformálneho učenia na podporu zamestnateľnosti mladých ľudí. Skvelý príklad prepojenia trhu práce a neformálneho vzdelávania sú projekty zamerané na uznávanie potenciálu voľnočasových aktivít a práce s mládežou a ich dopad na rozvoj zručností. Zatiaľ čo mnoho mladých ľudí v krajinách V4 je zapojených do rôznych foriem neformálneho vzdelávania, projekty zamerané na rozpoznanie a posilnenie hodnoty práce s mládežou začínajú mať osobitný význam. Príklady dobrej praxe ukazujú, nielen to, ako proces učenia sa mládeže a ich iniciatívy môžu byť posilnené a podporované, ale tiež ukázať na **koncentrovanie investície do kompetencií pracovníkov s mládežou**.

Aby sme zhrnuli zoznam navrhovaných opatrení, stojí za to zdôrazniť význam a pridatú hodnotu úzkej spolupráce v rámci krajín V4 v oblasti mládeže. Nepretržitá spolupráca a kontakty medzi ministerstvami pre mládež a ďalšími zainteresovanými stranami bude mať potenciál na vytvorenie jedinečnej regionálnej spolupráce, ktorá je v

súlade so súčasnými európskymi trendmi vzájomného učenia sa a výmeny osvedčených postupov prostredníctvom otvorenej metódy koordinácie.

